

Grundläggande granskning år 2019

Bussgods i Norr AB

Foto: Jonas Westling

Mars 2020
Richard Norberg
Certifierad kommunal revisor
Region Västerbotten

Innehåll

1. Sammanfattande analys	3
Rekommendationer	3
2. Bakgrund	4
Lekmannarevisorernas uppdrag	5
Iakttagelser i 2018 års granskning	5
Syfte och revisionsfrågor	6
Revisionskriterier	6
Metod	6
3. Bolagets uppdrag och mål	7
Ägarnas uppdrag till bolaget	7
Vår kommentar om ägarens direktiv	7
Styrelsens verksamhetsplan	7
Vår kommentar om verksamhetsplanen	8
Ägarnas krav på rapportering	8
Vår kommentar om ägarens krav på rapportering	8
Styrelsens krav på rapportering	9
Vår kommentar om styrelsens krav på rapportering	9
4. Styrelsens styrande dokument	10
5. Styrelsens löpande kontroll	10
Styrelsens protokoll	10
Hantering av kostnader för bussgodsvärksamhet	12
Styrelsens interna kontroll	13
Styrelsens tjänstemannastöd	14
6. Styrelsens uppföljning och rapportering	14
Styrelsens årsredovisning	14
7. Uppföljning av rekommendationer	16
8. Svar på revisionsfrågor	16
Rekommendationer	16
1. Bilaga 2: Exempel på underliggande revisionsfrågor	18

1. Sammanfattande analys

Vi bedömer att verksamheten år 2019 genomfördes på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Granskningen visar att styrelsen i huvudsak hade en tillräcklig styrning och kontroll över verksamheten år 2019. Styrelsen beslutade om grundläggande styrdokument och med hjälp av styrelsens protokoll kan vi se att styrelsen under året fick information om verksamheten. Styrelsens uppföljning i årsredovisningen kan dock utvecklas.

Av granskningen framgår att bolagsordning och ägardirektiv saknade uppgifter om bolagets kommunala befogenheter. Det är angeläget att ägaren beslutar om ny bolagsordning och nya ägardirektiv. I styrelsens årsredovisning fanns ingen utvärdering om verksamheten år 2019 genomfördes i enlighet med de kommunala befogenheterna. Vi saknar underlag för att kunna bedöma om verksamheten blev genomförd i enlighet med de kommunala befogenheterna.

Rekommendationer

Vi rekommenderar styrelsen att:

- Styrelsens verksamhetsplan bör innehålla bolagets budget för att tydligare koppla samman verksamhet och ekonomi
- I vissa fall kan styrelsen öka kraven på skriftlig information vid styrelsens sammanträden.
- Styrelsen bör ställa krav på skriftlig utvärdering om verksamheten är genomförd i enlighet med det kommunala ändamålet och inom de kommunala befogenheterna.
- Se till att alla verksamhetsmål är mätbara.
- Utveckla uppföljningen i årsredovisningen (se avsnitt 6. Styrelsens uppföljning och rapportering).
- Genomför dialog med ägare och andra kommunala bolag om utökat samarbete inom olika funktioner. Ökat stöd från ägaren och mer utvecklat samarbete med andra bolag skulle kunna minska sårbarheten för störningar vid personalförändringar. Ökat stöd från ägare och mer samverkan med andra bolag skulle också kunna bidra till att höja i form av expertkunskap.
- Genomför dialog med ägaren om att de behöver revidera bolagsordning och ägardirektiv.

2. Bakgrund

Bussgods i Norr AB var år 2019 ett helägt dotterbolag till Länstrafiken i Västerbotten AB som i sin tur ägs av Region Västerbotten. Bolaget leds av tre styrelseledamöter med tre suppleanter som utses av fullmäktige. Styrelsens ledamöter utgörs av tjänstemän. Bolaget har också en VD. Bolagets säte är i Umeå

Enligt bolagsordningen ska bolaget bedriva gods- och terminalverksamhet åt Länstrafiken i Västerbotten AB. Så långt som möjligt ska bussgodset transporteras i de bussar som trafikerar den persontrafik som länstrafikbolaget upphandlar. Vid slutet av år 2019 arbetade knappt 30 personer på Bussgods i Norr AB.

Bolaget bedriver godsverksamhet i egen regi i Umeå, Skellefteå, Lycksele, Vilhelmina, Storuman och Vindelns. På uppdrag av länstrafiken hanterar Bussgods i Norr AB även biljettförsäljning och reseinformation vid busstationerna i Vilhelmina, Storuman och Vindelns. Därutöver har Bussgods i Norr tecknat avtal med privata företag för drift av ytterligare 8 busstationer i länet. Vid dessa busstationer finns både terminaler för bussgodset och biljettförsäljning och information till passagerare. På mindre orter har Bussgods i Norr tecknat avtal med privata företag, exempelvis lokala handlare och bensinstationer, för in- och utlämning av bussgodset. År 2019 hade Bussgods i Norr sådana avtal med ca 45 lokala företag.

Bolagets intäkter kommer från den ersättning som bolaget får från kunder för utförda godstransporter. Enligt bolagsordningen och ägardirektivet ska bolaget bedriva verksamheten på affärsmässiga grunder. Med detta menas att bolaget ska generera överskott som förs över till länstrafikbolaget. Bussgodsbolagets vinst utgör betalning för de godstransporter som utförs i länstrafikens fordon. Bolagets auktoriserade revisor har uppmärksammat att det finns risk att bussgodset pris-sättning och betalning till länstrafikbolaget för kostnader för bussgodsetverksamheten inte utgår från självkostnadsprincipen.

De senaste åren har bolaget haft som mål att ha överskott (lönsamhetsmarginal) med minst 14 procent. År 2018 hade bolaget en omsättning på knappt 45 miljoner kronor och en vinst med 3,6 miljoner kronor. Det motsvarade en vinst med 8 procent vilken fördes över till länstrafiken. År 2019 var omsättningen 47 miljoner kronor och vinsten 1,8 miljoner kronor.

Bussgods i Norr AB har via den ekonomiska föreningen Bussgods i Sverige ett indirekt ägande på 25 procent i bolaget Bussgods Sverigefrakt AB.

Förändringar av bussgodsetverksamheten

Mellan år 2016 och fram till våren 2019 pågick ett arbete med att föreslå en gemensam bussgodsetorganisation i norra Sverige. Inledningsvis ingick alla fyra norrlandslän i planeringsarbetet. Under år 2017 lämnade Jämtland samarbetet och beslutade att avveckla sin bussgodsetverksamhet. Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland fortsatta med planeringsarbetet till våren 2019 då Norrbotten meddelade att även de skulle avveckla sin bussgodsetverksamhet. Under resterande del av år 2019 arbetade Bussgodsbolaget i Norr AB tillsammans med sin ägare Länstrafiken i Västerbotten AB och huvudman Region Västerbotten för att lösa den uppkomna situationen. Den 25 februari 2020 ska regionfullmäktige ta ställning till ett förslag som innebär att Länstrafiken i Norrbotten AB köper en tredjedel av aktierna i Bussgods i Norr AB. Diskussioner förs också med Västernorrland om de ska köpa en tredjedel av bolaget.

Lekmannarevisorernas uppdrag

Lekmannarevisorernas uppdrag regleras i kommunallagen och aktiebolagslagen. Lekmannarevisorn granskar bolagets styrelse och VD. Lekmannarevisorn ska granska och pröva om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Lekmannarevisorn ska också granska om den interna kontrollen är tillräcklig. Prövningen av verksamhetens ändamålsenlighet och om ekonomin är tillfredsställande utgår från ägarnas, det vill säga fullmäktiges, direktiv och beslut för bolaget.

För år 2019-2022 har regionfullmäktige utsett Mattias Sehlstedt till lekmannarevisor i Bussgods i Norr AB. Enligt kommunallagen ska lekmannarevisorn ta hjälp av sakkunnigt stöd (12 kap. 8 §). Lekmannarevisorn bestämmer själv omfattningen på det sakkunniga stödet. För år 2019 har lekmannarevisor anlitat Richard Norberg på Region Västerbottens revisionskontor som sakkunnigt stöd.

Efter avslutad granskning ska lekmannarevisorn överlämna sin årliga granskningsrapport till Region Västerbottens revisorer. Lekmannarevisorn ska också överlämna sin rapport till bolagets bolagsstämma. Lekmannarevisorernas granskning är en del av den samordnade revisionen av regionen. Det innebär att revisorerna i Region Västerbotten ska bifoga granskningsrapporter och revisionsberättelser från de kommunala företagen till sin revisionsberättelse för regionen. Med stöd av den samordnade revisionen ska regionfullmäktige ta ställning till instruktioner för sina ombud inför de kommunala företagens årsstämmor.

Auktoriserade revisorns uppdrag

Kommunala bolag ska också granskas av en auktoriserad revisor. Den auktoriserade revisorn väljs av bolagsstämman och har i uppdrag att granska bokföring, årsredovisning, intern kontroll samt styrelsens och VD:s förvaltning. Bolagets auktoriserade revisor skriver en revisionsberättelse som överlämnas till bolagsstämman. Den auktoriserade revisorn ska också överlämna sin revisionsberättelse till revisorerna i Region Västerbotten.

Lekmannarevisorn och bolagets auktoriserade revisor är två separata bolagsorgan med olika uppdrag. Uppdragen syftar till att ge ägaren ett så brett underlag som möjligt i sin bedömning i ansvarsfrågan avseende styrning, verksamhet och räkenskaper. Uppdragen är delvis överlappande när det gäller granskning av den interna kontrollen.

Iakttagelser i 2018 års granskning

Bolagets lekmannarevisor bedömde att verksamheten år 2018 var genomförd på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Lekmannarevisorn bedömde också att styrelsen interna kontroll var tillräcklig.

I den underliggande granskningsrapporten konstaterade PWC att det utifrån styrelsens årsredovisning inte gick att bedöma om verksamheten var genomförd i enlighet med de kommunala befogenheterna. Bolagets lekmannarevisor rekommenderade att bolagets styrelse skulle föreslå att ägaren reviderade bolagsordningen så att denna innehöll uppgifter om vilka kommunala befogenheter som utgjorde ram för bolagets verksamhet.

Syfte och revisionsfrågor

Med utgångspunkt av en riskanalys har bolagets lekmannarevisor beslutat att 2019 års granskning ska avgränsas till en grundläggande granskning. Granskningens syfte är att ge underlag för lekmannarevisorernas bedömningar i den årliga granskningsrapporten. Granskningen är översiktlig med inriktning mot bolagets resultat för år 2019 och styrelsens system för styrning och kontroll. För granskningen har vi formulerat följande övergripande revisionsfrågor:

- Har styrelsen med hjälp av grundläggande styrdokument säkerställt att verksamheten är genomförd i enlighet med fullmäktiges direktiv?
- Har styrelsen löpande under året haft tillräcklig kontroll över att beslutade styrdokument följs?
- Har styrelsen med hjälp av uppföljning vid årets slut säkerställt att verksamheten är genomförd i enlighet med fullmäktiges direktiv?
- Har styrelsen vidtagit tillräckliga åtgärder med anledning av rekommendationer i 2018 års granskning?

I en bilaga till projektplanen finns exempel på underliggande revisionsfrågor som vi använt för att svara på de övergripande revisionsfrågorna.

I granskningen har vi haft särskilt uppmärksamhet på konsekvenserna för Bussgods i Norr AB till följd av förändringarna för bussgodsvksamheten i Norrbotten.

Revisionskriterier

Revisionskriterierna utgör de bedömningsgrunder som bildar underlag för granskningens analyser, slutsatser och bedömningar. Revisionskriterier för denna granskning är:

- Kommunallagen, 2, 5 och 10 kap.
- Aktiebolagslagen, 8 kap.
- Årsredovisningslagen, 6 kap.
- Bolagsordning
- Ägardirektiv
- Landstingsfullmäktiges bolagspolicy

Metod

Granskningen är genomförd med hjälp av dokumentationsstudier av styrelsens styrande och redovisande dokument samt av styrelsens protokoll. Avstämningar är genomförda med styrelsens ordförande och bolagets VD. Den 13 februari 2020 genomförde vi en träff mellan lekmannarevisorer, företrädare från styrelsen samt bolagets VD. Syftet med träffen var att få information om bolagets verksamhet och resultat samt styrelsens arbete med att säkerställa en tillräcklig styrning och kontroll. Styrelsens ordförande och bolagets VD har som ett led i kvalitetssäkringen getts möjlighet att lämna synpunkter på rapportutkast.

3. Bolagets uppdrag och mål

Ägarnas uppdrag till bolaget

Av ägardirektivet framgår att bussgodstrafiken så långt det är möjligt ska genomföras med länstrafikens fordon och på persontrafikens villkor. Eventuella förändringar i strukturen av busstationer som påverkar servicen till resenärer ska beslutas av länstrafikbolaget.

Enligt landstingsfullmäktiges bolagspolicy ska bolagets styrelse:

- Fortlöpande följa upp och utvärdera bolagets verksamhet mot det kommunala ändamålet och de mål och riktlinjer som är fastställda för bolaget. Bolagets styrelse ska också se till att det finns en adekvat strategi för att uppnå dessa mål.
- Se till att kontrollen över bolagets ekonomi är tillfredsställande, riskexponering är väl avvägd, att redovisningen håller hög kvalitet och att bolaget har god intern kontroll.
- Se till att nödvändiga riktlinjer fastställs för bolagets uppträdande i etiska hänseenden gentemot anställda, kunder, leverantörer med flera.
- Årligen utvärdera sitt eget arbete. Utvärderingen ska minst omfatta en bedömning om styrelsen saknar någon kompetens för att kunna utföra sina uppgifter och om styrelsens arbetsformer fungerar.

Vår kommentar om ägarens direktiv

På samma sätt som bolagets lekmannarevisor i 2018 års granskning konstaterar vi att ägaren behöver se över bolagsordning och ägardirektiv. Bolagsordningen och ägardirektiv saknar uppgifter om att verksamheten ska bedrivas enligt kommunalrättsliga principer såsom självkostnadsprincipen, likställighetsprincipen och lokaliseringprincipen.

En genomgång av bolagsordningen visar att det inte heller framgår att Bussgods i Norr inte får gå i vinst. Enligt kommunallagen får en kommun eller ett kommunalt bolag inte drivas i syfte att ge vinster. Undantag för från vinstförbudet finns för energibolag och bostadsbolag. Enligt aktiebolagslagen måste det framgå av bolagsordningen om bolagets verksamhet har ett annat syfte än att ge vinster till ägarna (ABL 3 kap. 3§).

Styrelsens verksamhetsplan

I verksamhetsplanen beskriver styrelsen organisation och nuläge för bolaget. För år 2019 beslutade styrelsen om följande mål:

- Antalet utförda sändningar skulle öka med 2 procent.
- Vinsten (nettomarginalen) skulle uppgå till minst 14 procent.
- Nöjd-medarbetare-index skulle vara minst 8,6.
- Bussgods skulle tillsammans med Länstrafiken i Västerbotten AB arbeta för att uppnå koncernens miljömål.

I verksamhetsplanen beslutade styrelsen om en rad aktiviteter som skulle genomföras under året i syfte att uppnå målen.

Vår kommentar om verksamhetsplanen

Vi bedömer att verksamhetsplanen har en tydlig koppling till ägarens uppdrag till bolaget. De mål som styrelsen beslutat om för år 2019 är i huvudsak mätbara. Målet om att arbeta för att uppnå koncernens miljömål behöver dock förtydligas och göras mätbart. Vi ser gärna att kommande verksamhetsplaner omfattar bolagets budget för att tydligare koppla samman verksamhet och ekonomi.

Vi är tveksamma till att bolaget har ett vinstmål. Med undantag för energibolag och bostadsbolag är det inte tillåtet att driva kommunala bolag i syfte att generera vinst.

Ägarnas krav på rapportering

Bolaget ska enligt ägardirektivet lämna bland annat följande redovisning till Kollektivtrafikmyndigheten:

- Verksamhetsplan och budget för påföljande år.
- Bolagets tertialrapporter samt ekonomiska rapporter i enlighet med ägarens anvisningar.
- Protokoll från styrelsens sammanträden.
- Bolagets årsredovisning ska innehålla en redovisning av hur verksamheten är genomförd i förhållande till ägarens ändamål med verksamheten.

I sin bolagspolicy ställer landstingsfullmäktige krav på att styrelsen i sin årsredovisning eller i en särskild rapport ska lämna bland annat följande information:

- Om en utvärdering av styrelsen är genomförd.
- Om styrelsens ledamöter har uppdrag, aktier, andelar eller andra intressen i företag som bolaget har affärsförbindelser med eller som är verksamt i samma bransch som bolaget.
- Hur styrelsens arbete har bedrivits, inkluderande arbetsfördelning, antal sammanträden, genomsnittlig närvaro och vem som varit sekreterare vid sammanträden.
- Hur den interna kontrollen har fungerat utifrån bolagets syfte, ägarens mål, finansiell rapportering, organisation med mera.
- Hur bolagets risker har bedömts och följts upp.
- Vilka ärenden som bolagets styrelse har överlämnat till landstingsstyrelsen för beredning om fullmäktige ska ta ställning i dessa ärenden.

Vår kommentar om ägarens krav på rapportering

Ägaren bör se över kraven på återrapportering i ägardirektivet. Enligt kommunallagen (6 kap. 9§) ska regionstyrelsen årligen för varje aktiebolag pröva om den verksamhet som bolaget har bedrivit under föregående år har varit förenligt med det fastställda kommunala ändamålet och inom ramen för de kommunala befogenheterna. Förslagsvis bör ägardirektivet kompletteras med krav på att den utvärdering

som bolagets styrelse gör i förvaltningsberättelsen ska vara utformad så att den kan utgöra underlag för regionstyrelsens bedömning om verksamheten är genomförd i enlighet med de kommunala befogenheterna. Vi saknar också krav på att Bussgods i Norr AB ska rapportera:

- I vilken grad godstransporterna utförs med länstrafikbolagets fordon.
- I vilken grad bolaget bidrar till fullmäktiges miljömål.

Styrelsens krav på rapportering

I sin arbetsordning har bolagets styrelse ställt följande krav på styrning och rapportering:

- Styrelsen ska besluta om affärsplan eller marknadsplan, mål, budget, organisation, väsentliga policies och strategiska planer
- Vid styrelsens sammanträden ska VD lämna rapport om:
 - Bussgods
 - Ekonomi
 - Allmän information
- Protokoll från styrelsens sammanträden ska, förutom besluten, ange underlag för besluten i den mån detta kan ha betydelse för beslutet.

Vår kommentar om styrelsens krav på rapportering

Vi ser gärna att styrelsen i sin arbetsordning ställer krav på att rapporter som VD lämnar, exempelvis rapporterna om trafik, ekonomi och allmän information, är skriftliga. Vi anser att styrelsen också ska ställa krav på att det årligen genomförs skriftliga utvärderingar om verksamheten är genomförd i enlighet med det kommunala ändamålet och inom de kommunala befogenheterna.

4. Styrelsens styrande dokument

I tabellen nedan har vi sammanställt i vilken grad styrelsen beslutade om grundläggande styrdokument för år 2019.

Styrdokument	Beslut	Vår kommentar
Affärsplan	Ja	181213, §43
Arbetsordning	Ja	181213, §47
Instruktion till VD	Ja	181213, §46
Instruktion för rapportering	Ja	Framgår av arbetsordning
Verksamhetsplan för år 2019	Ja	181213, §50
Mätbara mål	Ja	181213, §50. Tre av fyra mål är mätbara
Budget år 2019	Ja	190604, §24
Internkontrollplan för år 2019	Ja	181213, §44
Attestordning	Ja	180208, §9
Delegationsordning eller motsvarande	Ja	Framgår av arbetsordning och attestordning
Dokumenthanteringsplan	Ja	Från år 2015. Behöver revideras.

En genomgång av protokoll visar att styrelsen även i övrigt har beslutat om en rad styrande dokument:

- Lönepolicy
- Tjänsteresepolicy
- Regler för bisyssla
- Alkohol och drogpolicy
- Finanspolicy
- Friskvårdspolicy
- Inköps- och upphandlingspolicy
- IT-policy
- Miljöplan
- Rehabiliteringspolicy
- Representations- och gåvepolicy
- Rutin för kränkande särbehandling
- Arbetsmiljöplan
- Likabehandlingspolicy

Vår kommentar

Bolagets styrelse har i hög grad beslutat om styrande dokument.

5. Styrelsens löpande kontroll

Styrelsens protokoll

År 2019 hade styrelsen 7 protokollförda sammanträden. Av protokollen framgår vilka ärenden som styrelsen behandlade och beslutade om för året. I protokollen finns hänvisningar till underlag som bifogats protokollen. Protokoll och handlingar har styrelsens ledamöter tillgång till via en gemensam mötesportal.

En genomgång av protokollen visar att styrelsen vid sina sammanträden fick skriftliga rapporter om bolagets verksamhet, personal och ekonomi med mera. Av protokollen framgår att förändringar i bussgodstrafiken i Norrbotten hade stark påverkan på bussgodstrafiken i Västerbotten. Nedan redovisar vi hur styrelsen hanterade den frågan under år 2019.

Förändringar av bussgodstrafiken

Den 14 maj 2019 beslutade länstrafiken i Norrbotten att avveckla sin bussgodsverksamhet. Den 16 maj 2019 (§15) gav styrelsen i Bussgods i Norr AB i uppdrag till bolagets VD att analysera vilka konsekvenser detta skulle få för bussgodsverksamheten i Västerbotten. Av bolagsstyrelsens protokoll framgår att regionstyrelsens arbetsutskott skulle få en presentation av analysen den 27 maj 2019.

Den 4 juni 2019 (§26) tog styrelsen i Bussgods i Norr AB del av en analys som visade att nedläggningen i Norrbotten skulle medföra att Bussgods i Norr AB fick minskad omsättning och negativt ekonomiskt resultat. Styrelsen fick också en analys av eventuella effekter av en nedläggning av Bussgods i Norr AB:

- Höga avvecklingskostnader.
- Risk för tomma lokaler och minskade hyresintäkter i kommunerna.
- Service på minst 11 busstationer skulle upphöra.
- Sämre paket- och godsservice till företag och privatpersoner i länet.
- Ökade kostnader för Länstrafiken i Västerbotten AB.
- Sämre för miljön.

Den 15 augusti 2019 (§35) tog styrelsen för Bussgods i Norr AB del av en fördjupad analys. Slutsatsen var att bussgodsverksamheten i Västerbotten skulle behöva läggas ned om Norrbotten stod fast vid sitt beslut. Styrelsen ställde sig bakom analysen och överlämnade den till sin ägare, Länstrafiken i Västerbotten AB, för vidare hantering

Av protokollet till styrelsens sammanträde den 18 september 2019 (§43) framgår att regionstyrelsen hade fått information om läget. Enligt protokollet pågick diskussioner med företrädare för länstrafiken i Norrbotten om en lösning.

Information den 10 december 2019 (§68) till styrelsen om planer på att Länstrafiken i Norrbotten AB skulle köpa en tredjedel av Bussgods i Norr AB. Detta innebar att Länstrafiken i Västerbotten AB under en period skulle bli majoritetsägare i det delägda bolaget. Enligt protokollet fördes diskussion med Västernorrland om att även de skulle köpa en tredjedel i Bussgods i Norr AB. Om Västernorrland inte genomförde ett köp skulle enligt protokollet Norrbotten köpa ytterligare aktier så att ägandet blev lika mellan de två länstrafikbolagen i Norrbotten och Västerbotten.

Bussgods i Sverige

Bussgods i Norr AB och Bussgods i Västernorrland AB är tillsammans med det privata företaget Linjegods i Jämtland medlemmar i den ekonomiska föreningen Bussgods i Sverige. Föreningen bilades år 1973 och hade när föreningen var som störst 17 medlemmar.

År 2015 bildade den ekonomiska föreningen Bussgods Sverigefrakt AB. Bolaget samordnar länsövergripande bussgodstransporter åt föreningens medlemmar.

Bolaget samordnar också avtal och driver gemensamma utvecklingsprojekt åt föreningens medlemmar.

I takt med att medlemmarna i föreningen minskat har behovet av ett gemensamt bolag minskat. Mot bakgrund av att bussgodsverksamheten i Norrbotten skulle läggas och att även verksamheten i Västerbotten var hotad föreslog styrelsen för Bussgods Norr AB den 4 juni 2019 (§27) att styrelsen för Bussgods Sverigefrakt AB skulle avveckla bolaget per den 31 december 2019. En förutsättning för detta förslag var dock att fullmäktige i Region Västerbotten ansåg att bussgodsverksamheten i Västerbotten skulle läggas ned.

Av protokollen år 2019 framgår att styrelsen för Bussgods i Norr AB återkommande fick information om Bussgods Sverigefrakt AB och att bolaget hade underskott. Vid styrelsens sammanträde den 10 december 2019 (§65) fick styrelsen rapport om att bolaget efter årets 10 första månader hade ett underskott på 1,3 miljoner kronor och att Bussgods i Norr AB fakturerades för att täcka sin del av underskottet.

Den 10 december 2019 (§54) beslutade styrelsen för Bussgods i Norr AB att återta beslutet om att upphöra vara medlem i Bussgods Sverige ekonomiska förening.

VD för Bussgods i Norr AB uppgav vid den träff vi genomförde den 13 februari 2020 att förändringarna av bussgodsverksamheten i de nordligaste länen innebar att framtiden för den ekonomiska föreningen och bolaget Bussgods Sverigefrakt AB behövde utredas.

Vår kommentar

Vi bedömer att styrelsen hade god löpande kontroll över verksamheten under år 2019. Med hjälp av protokollen kan vi se att styrelsen var aktiv och agerade under året. I huvudsak är styrelsen protokoll tydliga och informativa med bifogande underlag. Protokoll och underlag är lätta att hitta i bolagets webbaserade dokumenthanteringssystem.

Det är positivt att Bussgods i Norr AB under år 2020 genomför en utredning om den ekonomiska föreningen Bussgods i Sverige och bolaget Bussgods Sverigefrakt AB. Mot bakgrund av att Bussgods Sverigefrakt AB till två tredjedelar indirekt ägs av kommunala bolag är Bussgods Sverigefrakt enligt vår bedömning att betrakta som ett kommunalt bolag. Av kommunallagen följer då att:

- Fullmäktige ska fastställa det kommunala ändamålet.
- Det kommunala ändamålet och de kommunala befogenheterna ska anges i bolagsordningen.
- Fullmäktige ska utse styrelseledamöter.
- Fullmäktige ska utse lekmanrevisorer.

Vi anser att frågan om att bilda eller avveckla kommunala bolag är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt. Sådana frågor ska enligt kommunallagen beslutas av fullmäktige.

Hantering av kostnader för bussgodsverksamhet

Som framgått uppmärksammade bolagets auktoriserade revisor år 2018 att det fanns risk att bussgodsbolagets prissättning och betalning till länstrafikbolaget för kostnader för bussgodsverksamheten inte utgick från självkostnadsprincipen. Bolagets intäkter kom från den ersättning som bolaget fick från kunder för utförda

godstransporter. Enligt bolagsordningen och ägardirektivet ska bolaget bedriva verksamheten på affärsmässiga grunder. Bolaget ska generera överskott som förs över till länstrafikbolaget. Bussgodsbolagets överskott utgör betalning för de godstransporter som utförs i länstrafikens fordon.

För år 2019 har kostnaderna för bussgodsverksamheten hanterats på samma sätt som tidigare år. Bolagets VD uppger att de år 2020 byter system. För varje transporterad enhet ska länstrafikbolaget enligt uppgift från VD begära en ersättning från bussgodsbolaget. Enligt VD utgår beräkningen av avgifterna från självkostnadsprincipen.

Vår kommentar

Det är positivt att Länstrafiken i Västerbotten AB och Bussgods i Norr AB inför ett nytt ersättningssystem. Vi har för avsikt att år 2020 följa upp hur detta system fungerar.

Styrelsens interna kontroll

Styrelsens internkontrollplan

Den 13 december 2018 (§44) beslutade styrelsen om sin internkontrollplan för år 2019. Med hjälp av en tabell beskrev styrelsen olika riskområden, planerade aktiviteter och uppföljning för år 2019. Styrelsen följde också upp de kontroller som genomfördes år 2018. Exempel på riskområden som styrelsen identifierade för år 2019 var:

- Felaktiga fordon
- Reklamationshantering
- Budget
- Ekonomi/finans
- Personal
- Hantering av allmänna handlingar
- Upphandling

Uppföljning av internkontrollplanen

Den 10 december 2019 (§59) följde styrelsen upp sin internkontrollplan för år 2019. Av uppföljningen framgick inga större avvikelser och styrelsen beslutade inte om några åtgärder med anledning av rapporteringen. Vid samma sammanträde beslutade styrelsen om sin internkontrollplan för år 2020. En genomgång av denna plan visar att styrelsen på ett tydligare sätt redovisade vem som ansvarade för att kontroller blev genomförda.

Vår kommentar

Vi bedömer att styrelsen för år 2019 i huvudsak hade en bra internkontrollplan och bra uppföljning av planen. Det är positivt att styrelsen för år 2020 på tydligare sätt i planen uppgav vem som skulle genomföra kontrollerna. För vissa av kontrollerna ser vi gärna att styrelsen i planen på ett tydligare sätt metodmässigt uppger hur kontroller ska göra. Det kan till exempel handla om att styrelsen anger hur stora stickprov som ska genomföras.

Styrelsens tjänstemannastöd

I flera av de granskningar vi genomfört av regionens kommunala bolag framkommer att bolagen har små tjänstemannaorganisationer. Nyckelpersonproblematiken är stor. Vid personalförändringar, sjukfrånvaro med mera finns det risk för störningar på verksamheterna. Även krav på expertkunskaper inom områden som upphandling, informations säkerhet, IT-säkerhet, juridik och andra områden kan vara svåra för små organisationer att hantera.

Vår kommentar

Vi rekommenderar att styrelsen har dialog med ägare och andra kommunala bolag om utökat samarbete inom olika funktioner. Ökat stöd från ägaren och mer utvecklat samarbete med andra bolag skulle kunna minska sårbarheten för störningar vid personalförändringar. Ökat stöd från ägare och mer samverkan med andra bolag skulle också kunna bidra till att höja kvaliteten med hjälp av expertkunskaper.

6. Styrelsens uppföljning och rapportering

Styrelsens årsredovisning

Krav på årsredovisningen

Enligt årsredovisningslagen ska styrelsens förvaltningsberättelse innehålla en rättvisande översikt över utvecklingen av bolagets verksamhet, ställning och resultat. Styrelsen ska redogöra för händelser av väsentlig betydelse för företaget som inträffat under räkenskapsåret.

Styrelsens årsredovisning för år 2019

Förvaltningsberättelsen inleds med en redovisning av uppfyllelsen av ägarens uppdrag och styrelsens mål för år 2019. Av redovisningen framgår bland annat följande:

- Bussgodsbolaget hade ett överskott med 1,8 miljoner kronor vilket var sämre än det budgeterade resultatet på 5,0 miljoner kronor.
- Bolagets verksamhet påverkades negativt av förändringar av Bussgodsverksamheten i Norrbotten. Under år 2019 är lade bolaget betydande resurser på arbetet med att skapa förutsättningar för ett bussgodsbolag med Norrbotten som delägare. Ett gemensamt bussgodsbolag planerades att starta den 1 april 2020.
- Framtida utvecklingen i form av utmaningen att behålla och värva kunder, samarbete med andra aktörer samt samarbetet med Norrbotten om det gemensamma bussgodsbolaget.

I tabellen nedan har vi sammanställt hur styrelsen i årsredovisningen följde upp målen i verksamhetsplanen. Av sammanställningen framgår att endast målet för nöjd-medarbetare-index uppnåddes år 2019. Målet för miljö var inte mätbart. För detta mål saknades styrelsens bedömning om målfyllnelsen.

Styrelsens mål	Resultat	Styrelsens bedömning
Antalet utförda sändningar skulle öka med 2 procent.	+1 Procent	Målet nås inte
Vinsten (nettomarginalen) skulle uppgå till minst 14 procent ¹	+4 procent	Målet nås inte
Nöjd-medarbetare-index skulle vara 8,8	9,05	Målet nås
Bussgods skulle tillsammans med Länstrafiken i Västerbotten AB arbeta för att uppnå koncernens miljömål	Genomfört och upparbetat miljöplan	Saknas bedömning av måluppfyllelsen

1. I verksamhetsplanen för år 2019 var målet för nettomarginalet 14 procent. I årsredovisningen uppgavs att målet för nettomarginalen var 9 procent.

I tabellen nedan redogör vi för hur styrelsen uppfyllde ägarnas krav på årsredovisningen.

Ägarnas krav på redovisning	Bedömning	Vår kommentar
Har styrelsen i sin årsredovisning följt upp och utvärderat bolagets verksamhet mot det kommunala ändamålet?	Delvis	Styrelsen uppger i årsredovisningen att verksamheten bedrivits i enlighet med ägarens direktiv. Den 10 december 2019 (§60) intygar styrelsen också om detta. Det saknas dock dokumenterad utvärdering som visar att verksamheten genomfördes i enlighet med det kommunala ändamålet. Redogörelsen i årsredovisningen är endast kortfattad.
Har styrelsen i sin årsredovisning följt upp och utvärderat om bolagets verksamhet är genomförd inom ramen för de kommunala befogenheterna?	Nej	Den 10 december 2019 (§60) intygade styrelsen om att verksamheten var genomförd i enlighet med de kommunala befogenheterna. Intyget är mycket kortfattat.
Har styrelsen i sin årsredovisning eller i särskild rapport lämnat information om att en utvärdering av det egna styrelsearbetet är genomförd?	Nej	
Har styrelsen i årsredovisningen eller i särskild rapport lämnat information om hur den interna kontrollen fungerat?	Nej	Den 10 december 2019 (§59) följde styrelsen upp sin internkontrollplan för år 2019.

Vår kommentar

Vi anser att styrelsen inte uppfyllde fullmäktiges krav på rapportering i årsredovisningen. Vi anser att redovisningen var för översiktlig och att den kan utvecklas:

- Utveckla utvärderingen och redovisningen om verksamheten är genomförd i enlighet med det kommunala ändamålet.
- Utvärdera och redovisa om verksamheten är genomförd i enlighet med de kommunala befogenheterna.
- Lämna information om styrelsen utvärderat det egna styrelsearbetet.
- Rapportera om hur den interna kontrollen fungerat.

7. Uppföljning av rekommendationer

I 2019 års granskning uppmärksammade lekmannarevisor att bolagsordning behövde revideras. Enligt uppgift från ledningsstaben i Region Västerbotten ska en översyn av bolagsordningar göras under år 2020.

8. Svar på revisionsfrågor

Vi bedömer att verksamheten år 2019 genomfördes på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Granskningen visar att styrelsen i huvudsak hade en tillräcklig styrning och kontroll över verksamheten år 2019. Styrelsens uppföljning i årsredovisningen kan dock utvecklas.

Revisionsfråga	Bedömning	Vår kommentar
Har styrelsen med hjälp av grundläggande styrdokument säkerställt att verksamheten är genomförd i enlighet med fullmäktiges direktiv?	JA	
Har styrelsen löpande under året haft tillräcklig kontroll över att beslutade styrdokument följs?	JA	
Har styrelsen med hjälp av uppföljning vid årets slut säkerställt att verksamheten är genomförd i enlighet med fullmäktiges direktiv?	DELVIS	Årsredovisningen var för översiktlig.
Har styrelsen vidtagit tillräckliga åtgärder med anledning av rekommendationer i 2018 års granskning?	-	Det är ägarens ansvar att revidera bolagsordning och ägardirektiv.

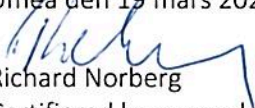
Rekommendationer

Vi rekommenderar styrelsen att:

- Styrelsens verksamhetsplan bör innehålla bolagets budget för att tydligare koppla samman verksamhet och ekonomi

- I vissa fall kan styrelsen öka kraven på skriftlig information vid styrelsens sammanträden.
- Styrelsen bör ställa krav på skriftlig utvärdering om verksamheten är genomförd i enlighet med det kommunala ändamålet och inom de kommunala befogenheterna.
- Se till att alla verksamhetsmål är mätbara.
- Utveckla uppföljningen i årsredovisningen (se avsnitt 6. Styrelsens uppföljning och rapportering).
- Genomför dialog med ägare och andra kommunala bolag om utökat samarbete inom olika funktioner. Ökat stöd från ägaren och mer utvecklat samarbete med andra bolag skulle kunna minska sårbarheten för störningar vid personalförändringar. Ökat stöd från ägare och mer samverkan med andra bolag skulle också kunna bidra till att höja kvaliteten i form av expertkunskap.
- Genomför dialog med ägaren om att de behöver revidera bolagsordning och ägardirektiv.

Umeå den 19 mars 2020

Richard Norberg
Certifierad kommunal revisor

Revisionskontoret
Region Västerbotten

1. Bilaga 2: Exempel på underliggande revisionsfrågor

Angående styrdokument

- Har styrelsen beslutat om en affärsplan eller motsvarande?
- Har styrelsen beslutat om en arbetsordning för sitt arbete?
- Har styrelsen beslutat om en instruktion för rapportering till styrelsen?
- Har styrelsen beslutat om en verksamhetsplan?
- Har styrelsen beslutat om mätbara mål?
- Har styrelsen beslutat om en internkontrollplan?
- Har styrelsen beslutat om en delegationsordning?
- Har styrelsen beslutat om en attestordning?
- Har styrelsen beslutat om etiska riktlinjer för bolagets uppträdande?

Angående löpande kontroll

- Har styrelsen löpande under året haft tillräcklig kontroll över att beslutade styrdokument följs?
- Har styrelsen löpande under året haft tillräcklig kontroll över påbörjade projekt?
- Har styrelsen under året utvärderat sitt eget arbete?

Angående återrapportering

- Har styrelsen i årsredovisningen följt upp och utvärderat bolagets verksamhet mot det kommunala ändamålet?
- Har styrelsen i årsredovisningen följt upp och utvärderat om bolagets verksamhet är genomförd inom ramen för de kommunala befogenheterna?
- Har styrelsen i årsredovisningen följt upp och utvärderat målen i verksamhetsplanen?
- Har styrelsen i årsredovisningen följt upp och utvärderat att verksamheten håller sig inom ramen för styrelsens affärsplan?
- Har styrelsen i årsredovisningen eller i särskild rapport lämnat information om att en utvärdering av det egna styrelsearbetet är genomförd?

- Har styrelsen i årsredovisningen eller i särskild rapport lämnat information om styrelsens ledamöter har uppdrag, aktier, andelar eller andra intressen hos företag som bolaget har affärsförbindelser med eller som är verksamt i samma bransch som bolaget?
- Har styrelsen i årsredovisningen eller i särskild rapport lämnat information om hur den interna kontrollen fungerat?

Angående resultat

- Är bolagets verksamhet genomförd i enlighet med fullmäktiges direktiv?
- Har bolagets styrelse hållit verksamheten inom ramen för de kommunala befogenheterna?
- Har styrelsen haft en tillräcklig intern kontroll?